

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญาในการถูกควบคุมตัว
โดยพนักงานสอบสวน

จัดทำโดย นายยรรยง เดชภีรัตนมงคล
รหัส ๖๕๑๐๒๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญาในการถูกควบคุมตัว โดยพนักงานสอบสวน

นายยรรยง เดชภีรตันมงคล^๑

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒ บัญญัติว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่มีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองรัฐ โดยประชาชนจะใช้อำนาจอธิปไตยผ่านผู้แทนที่ตนเลือกมา การปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ภายใต้ความเชื่อที่ว่าคนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน โดยผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้ามาจะเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองประเทศ ดังนั้น สถานะของประชาชนและตัวแทนผู้ใช้อำนาจปกครองรัฐจึงไม่เท่าเทียมกัน ผู้ใช้อำนาจในการปกครองจะมีอำนาจเหนือประชาชนภายในรัฐ ไม่ว่าจะใช้อำนาจในการออกกฎหมาย กำหนดนโยบาย บริหารประเทศ รวมถึงการพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนภายในรัฐได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการใช้อำนาจ หลักการสำคัญของประชาธิปไตยประการหนึ่ง คือ หลักเสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) ซึ่งจะเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคน จะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น กล่าวคือผู้ใช้อำนาจจะใช้อำนาจได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ ในส่วนของการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในเรื่องของการควบคุมตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ วรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสาม ได้กำหนดให้การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาในคดีอาญา จะกระทำได้เมื่อมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และจะกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ โดยพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้

อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่ามีการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยไม่ชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม เนื่องจากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง แม้ว่าผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวโดยมิชอบจะสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยตัวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ แต่คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๐/๒๕๕๓ วินิจฉัยไว้ว่า

^๑ ผู้ศึกษาอบรมหลักสูตร หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๑๐

สิทธิของผู้ต้องหาที่ควบคุมตัวโดยมิชอบที่จะร้องขอให้ปล่อยจากการคุมขังที่มีชอบด้วยกฎหมาย จะมีอยู่เพียงชั่วระยะเวลาที่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น หากการคุมขังโดยมิชอบนั้นสิ้นสุดลง เนื่องจากศาลได้ประทับฟ้องและออกหมายขังผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณาคดีแล้ว สิทธิของผู้ต้องหาที่จะขอให้ปล่อยตัวจากการคุมขังโดยมิชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ย่อมระงับไป แสดงให้เห็นว่าหากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยมิชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสามแล้ว และผู้ต้องหาไม่ได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวจากการคุมขังโดยมิชอบ ในระหว่างที่ถูกคุมขังโดยมิชอบแล้ว ผู้ต้องหาจะไม่สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวตามมาตรา ๙๐ เพราะถือว่าการควบคุมตัวโดยมิชอบสิ้นสุดลงแล้ว เช่น พนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่หลังจากนั้นพนักงานสอบสวน ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาโดยมิเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน และศาลได้ออกหมายขังผู้ต้องหาโดยชอบแล้ว การควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ไม่ชอบของพนักงานสอบสวน ย่อมสิ้นสุดลง ผู้ต้องหาจะไม่สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวตามมาตรา ๙๐ ได้ ส่งผลให้การควบคุมตัวผู้ต้องหาที่เกิดขึ้นโดยมิชอบก่อนหน้านี้ไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไข เสรีภาพของประชาชน ต้องกระทบกระเทือนโดยกระบวนการยุติธรรม และการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนที่เกินกำหนดเวลา สี่สิบแปดชั่วโมงเป็นการกระทำโดยที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งขัดต่อหลักเสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) ซึ่งเป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตย เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าว ควรมีการตรวจสอบใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม เพื่อป้องกันการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยมิชอบ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาซึ่งเป็นหลักการสำคัญของหลักประชาธิปไตย

๑. ประชาธิปไตย (Democracy)

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๓ ให้ความหมายคำว่า “ประชาธิปไตย” ว่าเป็นการปกครองที่ถือมติประชาชนส่วนใหญ่ ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองแบบหนึ่งที่มีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในประเทศ โดยประชาชนจะใช้อำนาจอธิปไตยผ่านผู้แทนที่ตนเลือกการปกครองในระบบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม หากอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในปกครองรัฐ อยู่ในมือของบุคคลเพียงคนเดียว ย่อมไม่ส่งผลดีสังคมเพราะบุคคลใดก็ตามที่มีอำนาจออยู่ในมือ มักจะใช้อำนาจอเกินเลยอยู่เสมอ มองเตสกีเอนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส จึงมีแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกอำนาจอ โดยมองเตสกีเอเชื่อว่า “อำนาจอเท่านั้นที่จะหยุดยั้งอำนาจอได้” หลักการของมองเตสกีเอส่งผลให้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นรากฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ถูกแบ่งแยกออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. อำนาจนิตินิติบัญญัติ หรือสถาบันนิตินิติบัญญัติ หมายถึง สถาบันที่ทำหน้าที่ออกกฎหมาย คือ รัฐสภา

๒. อำนาจบริหาร หรือสถาบันบริหาร หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคล กลุ่มบุคคลที่นำนโยบายของรัฐไปดำเนินการ และนำไปปฏิบัติ สถาบันบริหารนั้นนอกจากจะเป็นสถาบันสร้างกฎหมายแล้ว ยังเป็นสถาบันในการบริหารประเทศด้วย เช่น คณะรัฐมนตรี

๓. อำนาจตุลาการ หรือสถาบันตุลาการ หมายถึง ศาล และผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่พิจารณาพิพากษา อรรถคดีในนามของรัฐหรือในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์^๒

๑.๑ ที่มาของหลักประชาธิปไตย

ความคิดที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ เสรีภาพในการชุมนุมและการพูด การไม่แบ่งแยก และความเสมอภาค สิทธิพลเมือง เริ่มแรกประชาธิปไตยปรากฏขึ้นในนครรัฐกรีกโบราณบางแห่งช่วงศตวรรษที่ ๕ ก่อนคริสตกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนครรัฐเอเธนส์ เรียกว่าประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ซึ่งประชาชนทุกคน มีสิทธิพิจารณากลับกรองและวินิจฉัยกฎหมาย ต่อมามีการพัฒนามาเป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เรียกว่า ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) โดยประชาชนจะออกเสียงในการเลือกตั้ง และเลือกผู้แทนตนไปทำหน้าที่ในรัฐสภา เช่น ระบบรัฐสภา และระบบประธานาธิบดี สำหรับประชาธิปไตยแบบผู้แทนนี้มีอยู่แพร่หลายในประเทศต่าง ๆ โดยการใช้อำนาจของฝ่ายข้างมากจะอยู่ภายใต้กรอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน และมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของฝ่ายข้างมาก กับทั้งคุ้มครองสิทธิของฝ่ายข้างน้อย ซึ่งพลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิบางประการ เช่น เสรีภาพในการชุมนุมและการพูด การวินิจฉัยสั่งการ ส่วนใหญ่ ใช้การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่บางอย่างใช้คะแนนเสียงข้างมากพิเศษ หรืออาจถึงขั้นเสียงเอกฉันท์ เพื่อให้ประเด็นที่ละเอียดอ่อนมีความชอบธรรมมากขึ้น ถึงแม้ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในโลกใช้ประชาธิปไตยทางอ้อม แต่กระบวนการบางอย่างยังเป็นประชาธิปไตยทางตรง เช่น การลงประชามติ การเลือกคณะลูกขุนในศาล การเข้าชื่อเสนอ กฎหมายหรือถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้ง เป็นต้น

ประชาธิปไตยมีการการพัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่ยุคกลางของทวีปยุโรป และในการปฏิวัติอเมริกา และการปฏิวัติฝรั่งเศส จนมาถึงช่วงหลังสงครามเย็น ประชาธิปไตยถูกเรียกว่า "ระบอบการปกครองสุดท้าย" และแพร่หลายอย่างมากไปทั่วโลก ประชาธิปไตย แตกต่างจากระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยอยู่กับบุคคลคนเดียว เช่น สมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือที่อำนาจอธิปไตยอยู่กับคณะบุคคลจำนวนน้อย เช่น คณาธิปไตย^๓

ปัจจุบันประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชนซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ เป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน หลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง โดยการดำเนินการต่าง ๆ ที่ต้องการการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของประชาชน ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย ประกอบด้วย

(๑) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือ โดยความยินยอมของประชาชน

(๒) การเลือกผู้แทนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนต้องเป็นการเลือกที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม โดยประชาชนสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

^๒ วิวัฒน์ ทองลงยา, หลักนิติธรรมกับประชาธิปไตย

https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1468

^๓ บัญญัติ แพรกปาน (๒๕๖๕). “การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยกับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน” วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๔ เม.ย. ๒๕๖๕, หน้า ๕๔๓ - ๕๕๐

(๓) ให้ความสำคัญแก่แนวคิดที่แตกต่าง ร่วมกันแก้ไขปัญหาและตัดสินใจทางการเมืองร่วมกัน
 (๔) เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ในการแสดงความคิดเห็น การออกเสียงการเลือกตั้ง
 (๕) ไม่เลือกปฏิบัติบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม
 (๖) มีการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน
 (๗) ตัดสินใจหรือปฏิบัติตามเสียงข้างมาก
 (๘) ประชาชนมีความเสมอภาคโดยเฉพาะด้านกฎหมาย และมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ
 (๙) ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานและหลักการของเสรีนิยม
 (๑๐) ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ให้หลักประกัน และคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพ

(๑๑) รัฐบาลให้หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรมไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ

(๑๒) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง

(๑๓) รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อรัฐบาล รวมถึงมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดได้

เห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวจะเป็นลักษณะสำคัญที่ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยพึงได้รับ และเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมจำเป็นต้องรับรู้และทำความเข้าใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การยึดมั่นในหลักการ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามแนวทางประชาธิปไตย^๔

๑.๒ หลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย

๑. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty)

อำนาจอธิปไตย ถือว่าเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคนร่วมกัน และประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่สามารถทำให้ทุกคนในสังคมสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้ อีกทั้งต้องจัดการให้มีการปกครองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนในสังคมด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดหลายประการในสังคมปัจจุบัน เช่น จำนวนประชากรที่มีมากจนทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ได้ ปัจจุบันจึงใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทน เช่น การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ

๒. หลักเสรีภาพ (Liberty) หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย คือ สิทธิ (right) เสรีภาพ (liberty) และอิสรภาพ (freedom) สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามความปรารถนาของตนโดยปราศจากข้อบังคับ หรือข้อจำกัด โดยข้อบังคับหรือข้อจำกัดมีได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ส่วนอิสรภาพ หมายถึง การกระทำหรืองานที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ที่ไม่ละเมิดต่อผู้อื่น

^๔ ดาวน้อย สุทธินิภาพันธ์, “หลักประชาธิปไตย” สิทธิและเสรีภาพในสังคมพหุลักษณะ

https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=9640

เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถของคนที่ จะกระทำหรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเอง เนื่องจากการทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้น เป็นลักษณะของเผด็จการ

โดยระบอบประชาธิปไตยได้กำหนดเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายหรือละเมิดบุคคลอื่น ดังนี้

๑) เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก (Freedom of Thought and Expression) ซึ่งจะต้องควบคู่ไปกับการยอมรับฟังความคิดและการแสดงออกของบุคคลอื่น แม้ว่าความคิดและการแสดงออกนั้นจะแตกต่างไปจากสิ่งที่ตนเองยึดถือ

๒) เสรีภาพในการเลือกตั้ง (Freedom of Voting) คือ การที่บุคคลสามารถไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนได้อย่างเสรี โดยมีได้ถูกอำนาจอื่นบังคับ และบุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ถูกอำนาจอื่นลิดรอนเช่นกัน

๓) เสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) จะ เป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น

๔) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (Freedom of Religion) บุคคลมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการนับถือศาสนาที่ตนชอบนับถือที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๕) เสรีภาพในการย้ายที่อยู่ (Freedom of Movement) โดยอยู่บนพื้นฐานของการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย และละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๖) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธและเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม (Freedom of and Association) เพราะการชุมนุมหรือการรวมตัวกันเพื่อแสดงบทบาทอันเป็นจุดยืนของตนเองนั้นถือเป็นช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๗) เสรีภาพในเรื่องส่วนตัวอื่น ๆ (Personal Freedom) เป็นหลักประกันในการตัดสินใจของบุคคลในเรื่องส่วนตัวว่าจะสามารถกระทำได้อย่างเสรี

๓. หลักความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายความว่า การที่ราษฎรทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนอันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม โดยหลักความเสมอภาคสามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ ด้าน ดังนี้

๑) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือ ทุกคนมีสิทธิในทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งในส่วนของผู้ลงคะแนนเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๒) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) คือ การมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับที่อย่างน้อยต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกคนที่มีความสามารถในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจมิได้หมายถึงการที่คนทุกคนจะต้องมีรายได้เท่าเทียมกัน แต่หมายถึงสภาพความใกล้เคียงกันในฐานะทางเศรษฐกิจ โดยจะต้องมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เพื่อมิให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก เช่น การเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า เป็นต้น และบุคคลควรมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจพอสมควร คือ มีรายได้

เพียงพอ ในการดำรงชีพ เช่น การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การให้สิทธิคนยากจนรับการรักษาพยาบาล และสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น

๓) ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ทุกคนในสังคมไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ก็สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยปราศจากการแบ่งชนชั้น การดูหมิ่นเหยียดหยาม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐานการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

๔) ความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) หมายถึง กฎหมายที่ตราออกมา จะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกันไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งหรือมีผลบังคับใช้กับบุคคลเฉพาะบางกลุ่มบางพวกในสังคม ดังนั้น การสร้างความเสมอภาคทางกฎหมายจึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิ และผลประโยชน์อันชอบธรรมของตน ได้อย่างเสมอภาค

๕) ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) คือ การให้โอกาสทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางที่สุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาคโดยไม่ก่อความเดือดร้อนและละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๔. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (The Majority Rule with Respect to Minority Rights)

ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งบนสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หลากหลายทางออกที่ดีที่สุดคือการเลือกปฏิบัติตามมติเอกฉันท์ (Unanimity) แต่หากไม่สามารถหาข้อสรุป ที่เป็นเอกฉันท์ได้ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักการตัดสินใจขัดแย้งด้วยวิธีการลงคะแนนเสียง และเลือกที่จะปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก (Majority Decision – Making) โดยให้ความเคารพต่อสิทธิของเสียงข้างน้อย (Fundamental Rights of Minority) เพราะการยอมปฏิบัติตามมติเสียงข้างมาก โดยละเลย สิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อย จะทำให้การปกครองกลายเป็นเผด็จการของเสียงข้างมาก ซึ่งผิดไปจาก หลักการของประชาธิปไตย

การปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อยจึงมีลักษณะของการยอมปฏิบัติตามข้อสรุปที่เกิด จากเสียงข้างมากแม้บุคคลนั้นจะไม่เห็นพ้องกับมติที่เกิดขึ้น ในขณะที่กลุ่มของเสียงข้างมากก็ต้องไม่กระทำ การอันใดที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายกลุ่มของผู้ที่มีแนวคิดแตกต่างไปจากตน

ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า แนวทางตามมติของเสียงข้างมากจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือแนวทางตาม ที่เสียงข้างน้อยยึดถือจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะมติของคนในสังคมกับความถูกต้องของแนวทางเป็นสองสิ่ง ที่เป็นอิสระต่อกันจนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลระหว่างกันได้ แต่เพราะในสภาวะ ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีทางเลือกใดที่เหมาะสมที่สุดเท่ากับการเลือกที่จะดำเนินการไปตามมติ ของเสียงข้างมาก เพราะน่าเชื่อถือได้ว่าการตัดสินใจโดยหมู่มีแนวโน้มจะมีการใช้วิจารณญาณที่รอบคอบมากกว่า การตัดสินใจจากคนส่วนน้อย และผลของการตัดสินใจจากคนหมู่มากก็จะเป็นการตัดสินใจที่มีความผิดพลาด น้อยกว่าการตัดสินใจจากคนหมู่น้อย เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการโต้เถียงและใช้เหตุผลจากคนจำนวน ที่มากกว่า ดังนั้น การที่ระบอบประชาธิปไตยเลือกให้หลักการปฏิบัติตามเสียงข้างมากจึงเป็นเพียงการปฏิบัติ ไปพลางก่อนจนกว่าจะมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่ามากกว่าที่จะบอกว่าแนวทางที่ได้รับการยอมรับ จากคนส่วนมาก เป็นแนวทางที่ถูกต้อง

๕. หลักนิติธรรม (Rule of Law) การยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการดำเนินกิจกรรมถือว่าเป็นนโยบายและความต้องการของ ประชาชน เพราะกฎหมายที่ใช้บังคับได้ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือได้ว่า กฎหมายมาจากประชาชนนั่นเอง นอกจากนี้ยังถือว่ากฎหมายเป็นหลักประกันที่สำคัญ เพราะกฎหมายมีการบัญญัติอย่างชัดเจนเปิดเผย และใช้กระบวนการพิสูจน์ที่มีเหตุผลที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ จึงสามารถนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล^๔

๒. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา

เมื่อหลักประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชน เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญ ประกอบกับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยได้กล่าวถึงหลักสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) ซึ่งจะเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น ดังนั้น ผู้ต้องหาในคดีอาญาซึ่งเป็นประชาชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาโดยที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด ก็ย่อมได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเช่นกัน รัฐจะกระทำการให้มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาได้เท่าที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ และการกระทำของรัฐจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ และมาตรา ๒๙ ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ ดังนี้

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาก่อทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

^๔ ดาวน้อย สุทธินิภาพันธ์, “หลักประชาธิปไตย” สิทธิและเสรีภาพในสังคมพหุลักษณะ

https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=9640

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

๓. การควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยพนักงานสอบสวน

จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ วรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ว่า การควบคุม หรือคุมขังผู้ต้องหา นั้น จะกระทำได้เมื่อคำสั่งหรือหมายของศาล หรือเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และจะกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ดังนั้น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม จึงบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในดังนี้ ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๘๓ วัน แต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใด หรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

โดยระยะเวลาในการออกหมายขังผู้ต้องหาของศาลนั้น จะขึ้นอยู่กับอัตราโทษในคดีนั้น หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงมาก ซึ่งเป็นความผิดไม่ร้ายแรง ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาได้ไม่เกิน ๗ วัน แต่หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูง ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรง ศาลจะมีอำนาจในการออกหมายขังผู้ต้องหาเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยศาลสามารถออกหมายขังผู้ต้องหาได้สูงสุดเป็นเวลา ๘๔ วัน อย่างไรก็ตามหากครบกำหนดเวลา ๘๔ วันแล้ว พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนมีเหตุจำเป็นที่ต้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาต่อไปอีก พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องโดยแสดงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้สวน ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสี่ ถึงมาตรา ๘๗ วรรคเจ็ด

จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม แสดงให้เห็นว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง โดยไม่ได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ การควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนจะเป็นการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นการควบคุมตัวโดยที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ โดยผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวโดยมิชอบสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยตัวได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ที่บัญญัติไว้ว่า เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย คือ

- (๑) ผู้ถูกคุมขัง
- (๒) พนักงานอัยการ
- (๓) พนักงานสอบสวน
- (๔) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดี
- (๕) สามี ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

อย่างไรก็ตาม สิทธิของผู้ต้องหาที่ควบคุมตัวโดยมิชอบที่จะร้องขอให้ปล่อยจากการคุมขังที่มีขอบด้วยกฎหมายนั้น จะมีอยู่เพียงชั่วระยะเวลาที่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น หากการคุมขังโดยมิชอบนั้นสิ้นสุดลงไป เนื่องจากศาลได้ประทับฟ้องและออกหมายขังผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณาคดีแล้ว สิทธิของผู้ต้องหาที่จะขอให้ปล่อยตัวจากการคุมขังโดยมิชอบย่อมระงับไป ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๐/๒๕๕๓ ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกำหนดสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ถูกนำตัวไปถึง ที่ทำการของพนักงานสอบสวน ต่อมามีการนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องต่อศาลและศาลประทับฟ้องพร้อมออกหมายขังในระหว่างพิจารณา หรือมีการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังเนื่องจากพนักงานสอบสวนมีเหตุจำเป็นที่ต้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาต่อไปอีก พนักงานสอบสวนจึงยื่นคำร้องโดยแสดงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสี่ ถึงมาตรา ๘๗ วรรคเจ็ดแล้ว การควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยมิชอบนั้นย่อมสิ้นสุดลงไป ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ส่งผลให้การที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวโดยพนักงานสอบสวนที่เกิดขึ้นโดยมิชอบนั้นไม่ได้รับการเยียวยาหรือแก้ไข ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งขัดต่อหลักเสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) ซึ่งจะเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของหลักประชาธิปไตย ทั้งนี้ยังขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ วรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ว่า การควบคุม หรือคุมขังผู้ต้องหา นั้น จะกระทำได้เมื่อคำสั่งหรือหมายของศาล หรือเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และจะกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

บทสรุป

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกใช้รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับประเทศไทยใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มุ่งเน้นถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในรัฐเป็นสำคัญ โดยหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยได้กล่าวถึงหลักสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ โดยเฉพาะเสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) โดยหลักดังกล่าวกล่าวถึงการที่รัฐจะกระทำการใดที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพทรัพย์สิน ของประชาชนภายในรัฐ การกระทำนั้น ๆ จะต้องมีความหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น หลักการดังกล่าวมีไว้เพื่อคุ้มครองประชาชนภายในรัฐจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่

ในส่วนของ การควบคุมตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ วรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสาม ได้กำหนดให้การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาในคดีอาญา จะกระทำได้เมื่อมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และจะกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม ได้บัญญัติถึงอำนาจของพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ กล่าวคือ โดยหลักแล้วพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมง

นับแต่เวลาที่ถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น อันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหาไว้ หากปรากฏว่า มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนไม่ชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม เนื่องจากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง ตามที่มาตรา ๘๗ วรรคสาม กำหนดไว้ พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา แม้ว่าผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวโดยมิชอบจะสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยตัวได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ก็ตาม แต่สิทธิของผู้ต้องหาที่ควบคุมตัวโดยมิชอบที่จะร้องขอให้ปล่อยจากการคุมขังที่มีชอบด้วยกฎหมายนั้น จะมีอยู่เพียงชั่วระยะเวลาที่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หากการคุมขังโดยมิชอบนั้น สิ้นสุดลงไป เนื่องจากศาลได้ประทับฟ้องและออกหมายขังผู้ต้องหานั้นในระหว่างพิจารณาคดีแล้ว สิทธิของผู้ต้องหาที่จะขอให้ปล่อยตัวจากการคุมขังโดยมิชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ย่อมระงับไป ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๐/๒๕๕๓ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยมิชอบตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสามแล้ว และผู้ต้องหาไม่ได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวจากการคุมขังโดยมิชอบในระหว่างที่ถูกควบคุมตัวโดยมิชอบดังกล่าวแล้ว ผู้ต้องหาจะไม่สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวตามมาตรา ๙๐ เพราะถือว่าการควบคุมตัวโดยมิชอบได้สิ้นสุดลงแล้ว เช่น พนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนไปยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหา โดยมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน และศาลได้ออกหมายขังผู้ต้องหา โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสี่ ถึงมาตรา ๘๗ วรรคเจ็ดแล้ว การควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ไม่ชอบของพนักงานสอบสวนก่อนนั้นย่อมสิ้นสุดลง ผู้ต้องหาจะไม่สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวตามมาตรา ๙๐ ได้ ส่งผลให้การควบคุมตัวผู้ต้องหาที่เกิดขึ้นโดยมิชอบก่อนหน้านั้น ไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไข เสรีภาพของประชาชนภายในรัฐต้องถูกถูกรอนจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนที่เกินกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง เป็นการกระทำโดยที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งขัดต่อหลักเสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตน โดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของประชาธิปไตย ดังนั้น เห็นควรมีมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม โดยให้พนักงานอัยการเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวของพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะต้องรายงานไปยังพนักงานอัยการให้ทราบเกี่ยวกับการคุมตัวผู้ต้องหา เพื่อให้พนักงานอัยการได้ตรวจสอบการใช้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ และป้องกันมิได้มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด เพื่อป้องกันการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยมิชอบอันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา และหากปรากฏว่ามีการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยไม่ชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม บุคคลดังกล่าวย่อมได้รับความเดือดร้อนทางร่างกาย จิตใจ และเสรีภาพ จากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น รัฐจึงควรเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือและเยียวยาความเดือดร้อนของบุคคลดังกล่าว เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

บัญญัติ แพรกปาน (๒๕๖๕). การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยกับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๔ เม.ย. ๒๕๖๕, ๕๔๓ - ๕๕๐

สื่อ Electronics / websites

ดาวน้อย สุทธินิภาพันธุ์, “หลักประชาธิปไตย” สิทธิและเสรีภาพในสังคมพหุลักษณะ. สืบค้น ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕ จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=9640

วิวัธน์ ทองลงยา, หลักนิติธรรมกับประชาธิปไตย. สืบค้น ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕, จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1468